

SA 1. DALMATINSKOM U NAPADU NA PROZOR

I osle oslobođenja Gornjeg Vakufa i borbi sa neprijateljskim snagama koje su napadale iz Bugojna prema G. Vakufu, naš bataljon se prebacio u selo Lopati — na komunikaciji Ravno — Ščit — Prozor. Tu smo ostali nekoliko dana na sređivanju jedinica i pojačanom objašnjavanju postojeće situacije i naših budućih zadataka. Osećali smo da se nalazimo pred vrlo ozbiljnim zadacima koji se moraju u bliskoj budućnosti izvršiti. Već je postalo jasno da se priprema napad na Prozor, samo je još neizvesno vreme napada.

Kažu nam da je u Ščitu i naš vrhovni komandant drug Tito. O tome se stalno govorilo u jedinici. Na dan-dva pred napad na Prozor saopšteno je da je vrhovni komandant doneo odluku da se Prozor mora osloboditi, jer se time stvara povoljna mogućnost za dalja dejstva Operativne grupe Vrhovnog štaba. Drug Tito je lično vršio izviđanje terena neprijateljskih utvrđenja i rasporeda jedinica oko Prozora i okoline. Na tom izviđanju bili su i neki komandanti brigada 3. divizije i lično komandant divizije.

Boravak u rejonu Ščita korišten je za sređivanje jedinica i za intenzivnije izviđanje prema Prozoru. Vršena je politička priprema za predstojeće akcije, tako da su svi borci bili pripremljeni za napore borbe koje su nas očekivale. Posebno je bila objašnjena opšta situacija, stanje u kojem su se nalazile naše jedinice te kroz to za nas važnost Prozora i njegovog šireg rejona. Ali ni ti dani nisu prošli mirno. Talijani su svakodnevno gađali iz artiljerijskih oruđa iz Prozora. Međutim, to nas nije mnogo uznemiravalo. »Savoje« su svakodnevno krstarile i bombardovale mesto i okolinu. Tako je bombardovan i Ščit pri čemu je pogođena i zgrada u kojoj se nalazio drug Tito. Odmah se o tome pronela vest, a isto takvom brzinom i vest da je drug

Tito živ i zdrav. Radosti nije bilo kraja. Sa druge strane, i onako velika mržnja prema okupatoru rasla je u srcima svakog borca i starešine. Vreme napada željno je očekivano.

Pre podne 15. februara štab bataljona sa komandama četa pošao je u izviđanje iz rejonu Kolivreta. Vidik je bio takav da su se sasvim jasno mogla osmatrati sva spoljna i unutrašnja utvrđenja i žičane prepreke između pojedinih betonskih bunkera. Sam Prozor je za neprijatelja bio od posebnog značaja. Gubitak Prozora značio je istovremeno otvorena vrata ka dolini Neretve, Konjicu pa čak i Mostaru. Zbog toga je neprijatelj posvetio naročitu pažnju sistemu obezbeđenja. Ono se sastojalo od tri reda jakih betonskih bunkera — spoljno obezbeđenje kao prva linija, zatim na samoj periferiji grada druga linija, a kao treća — periferne zgrade podešene za odbranu. Svi bunkeri bili su međusobno vezani rovovima, zaštićeni žičanim preprekama, a štice kako međusobnom tako i vatrom sa pojedinih linija. Teren ispred njih bio je račišćen što je sve otežavalo prilaz utvrđenjima. Komandant bataljona Novak Knežević izneo je detaljno situaciju, zadatak bataljona i zadatak četa pojedinačno.

Naš bataljon napadao je u zahvatu komunikacije s. Ripci — Prozor, sa pravcem glavnog napada desnim krilom desno od komunikacije pravcem Mlake — Prozor.

Desno od nas napadao je bataljon pravcem s. Poljike — Prozor.

Na levom krilu bataljona napadala je 1. četa sa zadatkom da izvrši napad neposredno u zahvatu komunikacije. Na desnom krilu bataljona pravcem Mlake — Prozor napadala je 3. četa, dok je 2. u početnim borbama bila u rezervi. Zadatak bataljona je bio što pre osvojiti neprijateljska uporišta, razbiti spoljnu odbranu i probiti se bez zadržavanja u grad. Tempo napada obeležavati vatrom i ujedno na taj način izazvati zabunu kod neprijatelja.

Vreme napada nije određeno, jer to treba da odluči komandant divizije.

Po izvršenom izviđanju i povratkom u jedinice nastavljene su dalje pripreme. S obzirom na ozbiljnost zadatka bilo je nužno izvršiti temeljitu dopunu već izvršenih priprema. U prvim popodnevnim časovima održani su partijski sastanci po organizacijama. Na sastancima je iznesena situacija i zadatak jedinica, pri čemu su posebno podvučeni zadaci komunista.

Već su bila stigla i artiljerijska oruđa koja su bila predviđena da učestvuju u napadu. Sve se to pozitivno odrazilo na moral naših jedinica.

Vodnicima vodova dat je zadatak. Sve je to učinjeno usmeno na samom terenu jer je trebalo da imaju jasnu orijentaciju za noćni napad. Podvučeno je da se pregleda i prekontrolirše oružje; da se izvrši raspored bombi prema zadatku vodova itd. Sve je to učinjeno, a komande četa i štab bataljona su još jednom izvršili kontrolu priprema.

Predveče 15. februara, kad su jedinice već bile spremne za kretanje i kad se čekao pad mraka, održani su sastanci četa na kojima je borcima saopšten zadatak i šta se od nas očekuje. Bilo je jasno sve. Jedino pitanje koje se postavljalo bilo je — kada će već da se krene. Borci su još jednom pregledali naoružanje i prekontrolisali njegovu ispravnost.

Kad je pao mrak bataljon je krenuo u koloni komunikacijom Sopot — Prozor sa rasporedom četa kako je zadatkom određeno.

Vreme početka napada bilo je određeno za 21.00 čas. Do tada je trebalo, koristeći mrak, podići polaznim položajima i izvršiti raspored bombaških grupa. Raspored jedinica vršen je još u toku pokreta. Čete su se razdvojile iz kolone kod k. 754 i krenule svaka u svom pravcu. Besputan i pošumljen teren otežavao je kretanje, ali sve to nije omelo da se na vreme izvrši raspored po vodovima i da se na vreme stigne.

Otpočela je artpriprema. Istovremeno je i neprijatelj otvorio vatru kako iz svojih artoruđa, tako i iz pešadijskog oružja iz bunkera. Ta neprijateljska vatra koliko je ometala privlačenje preko brisanog prostora oko utvrđenja, toliko je pomogla u orijentisanju. Borci su se sve više približavali neprijatelju. Među artiljerijskim granatama bila je poneka šrapnelgranata čiji su parčići padali i oko nas, no to nas nije mnogo ometalo.

Nakon jednočasovne borbe spoljna obezbeđenja i bunker i na desnom krilu bataljona bili su likvidirani, i to bez gubitaka. Oruđa koja su u bunkerima zaplenjena odmah su upotrebljena i iskorišćena u daljoj borbi. U tim prvim napadima bilo je mnogo junaštva. Tako je, na primer, jedan drug uhvatio rukom za cev teškog mitraljeza u momentu kada je neprijatelj gađao iz njega da bi drugi ubacio bombu kroz otvor u bunker i tako posadu likvidirao.

*Stab 1. dalmatinske brigade sa Goranom Kovačićem na Prenju,
mart 1943. godine*

Po likvidiranju spoljnjeg obezbeđenja, desno krilo bataljona nastavilo je prodiranje prema centru grada. U to vreme tu je došao i zamenik komandanta bataljona Mate Stančić, pa smo odlučili da sa jednim vodom krenemo u pravcu neprijateljskih artpoložaja da bismo ih likvidirali. Prvi vod 3. čete koji je bio određen da dejstvuje u pravcu artpoložaja prikupio se kod crkve u Prozoru. U zgradi pored crkve bio je i magacin. Neposredno uz njega nalazila su se dva mitraljeza koji su likvidirani. Ostale snage na desnom krilu bataljona krenule su desno od crkve prema džamiji sa zadatkom da i dalje prodiru i održavaju vezu sa našim 3. bataljonom.

U centru grada nalazile su se jake italijanske snage koje su bile još pojačane jednim bataljonom iz Mostara. Te snage su izvršile protivnapad na naš vod kod crkve kad se pripremao da napadne artiljerijske položaje. Povala se oštra borba, ali su naši bili prisiljeni da se povuku i odustanu od predviđenog napada. Uspostavljena je veza i sa ostalim delovima na desnom

krilu, kao i levo sa 1. četom, pa smo tada zajednički jurišali u grad. Bio je postignut uspeh i na levom krilu bataljona. Prva četa je uspela da ovlada bunkerima spoljnog obezbeđenja i nastavi borbu prema centru grada. Pošto ostale snage koje su napadale nisu bile u mogućnosti da izvrše postavljeni zadatak, odustalo se od daljeg prodiranja prema centru grada, te nam je naređeno da se bataljon u zoru izvuče i zadrži na najpogodnijim položajima. Mi smo se uspešno povukli zahvaljujući upornosti 2. čete koja je obezbeđivala izvlačenje ranjenika.

U zoru je bataljon izvučen na polazne položaje gde je ostao 16. februara. U toku dana neprijatelj je vršio ispade i nastojao da ponovo uspostavi sistem odbrane, ali mu to nije pošlo za rukom.

S obzirom na gubitke koje smo imali u toku prve noći, po naređenju štaba brigade naš bataljon je u drugom napadu 16/17. februara izvučen u rezervu. Smenio ga je 1. bataljon naše brigade, a posle oslobođenja Prozora ostali smo kao posadna jedinica u Prozoru.

Stevan BJEDOV

